

nerijetko su se prelamali preko Bosne i Hercegovine, kao granične pokrajine između dva međusobno suprotstavljena svijeta. U tim velikim "igrama", male bosanske enklave na Jadranu, bile su ozbiljan kamen spoticanja, predmet natezanja i nagađanja ne samo Austrije i Turske, već i drugih evropskih sila. Ponekad im se pridavao značaj mnogo veći nego što su ga objektivno imale. Dopadljivim kazivanjem i stilom, uz potpunu naučnu aparaturu i historijske izvore (pretežno zapadne provenijencije), manirom iskusnog historičara, autor nas "naprosto" vodi za ruku zamršenim putevima tadašnje velike evropske diplomatije i na primjeru Neuma i Sutorine pokazuje njezino ružno naličje. U tri velika poglavlja knjige upoznajemo tajne misije i ultimatumе, prazne pregovore i nagodbe, dugotrajne sporove i zabrane pristupa moru, odnosno prolaska poštanskom cestom kroz Neum, pokušaje razmjene teritorija itd.

Zvuči poznato, zar ne?

U historijskom smislu, to su događaji dugog trajanja, koji se ne završavaju u jednom stoljeću, pa su i danas na neki način prisutni u globalnim sporovima na Balkanu. Uvjereni smo u to da će se pojavljivanjem ove naučne monografije raširiti vidokrug naših saznanja iz tog dijela naše historije. Stoga će, kako nam se čini, ova knjiga zainteresovati ne samo naučne krugove, već i širu javnost.

Omer Hamzić

Prof. dr. Galib Šljivo, Orašje 1863.-1994. godine, Doprimos Bošnjaka i Hrvata odbrani u ratu 1992-1995. godine, (historijska monografija), Orašje, 2001. godine

Prof. dr. Galib Šljivo, naš poznati historičar, univerzitetski profesor, uvaženi pedagog do sada je objavio 10 knjiga i preko 50 obimnih naučnih radova, pretežno

iz historije BiH u 19. stoljeću, što je na neki način uže područje njegovog naučnog angažmana i rada. Iz tog obimnog naučnog opusa izdvajamo sljedeće historijske monografije: "Omer-paša Latas u Bosni i Hercegovini 1850.-1852.", "Klek i Sutorina u međunarodnim odnosima", "Bosna i Hercegovina 1788.-1812.", "Bosna i Hercegovina 1813.-1826.", "Bosna i Hercegovina 1813.-1826." (drugo izdanje), "Bosna i Hercegovina 1827.-1849.", "Bosna i Hercegovina 1849.-1853", "Bosna i Hercegovina 1854.-1860.", "Izlaz Bosne i Hercegovine na Jadransko more".

Monografija "Orašje 1863.-1995." unekoliko se izdvaja iz tog velikog projekta kako po sadržini, tako i po svojoj namjeni. Autor je prihvatio nimalo lagan zadatak da napiše monografiju tog posavskog grada od njegovog nastanka, 1863. godine, do njegovog izlaska iz rata, 1995. godine, ali sa posebnim osvrtom na doprimos Bošnjaka i Hrvata odbrani u posljednjem ratu. Prihvatajući se tog posla, morao je riješiti nekoliko problema: od nedostatka arhivske i druge građe, posebno za periode između dva svjetska rata i period takozvane socijalističke izgradnje (1945.-1990.), pa do nedovoljne historijske distance za objektivna sagledavanja prelomnih događaja za vrijeme posljednjeg rata (1992.-1995.). To su poznati problemi historijskih istraživanja na mikropplanu, koje je prof. Galib Šljivo, kao iskusan istraživač, izvršno uspio razriješiti.

U prvom dijelu knjige obrađuje razdoblje od nastanka Orašja (Donje Azizije) i dolaska prvih Bošnjaka na to područje 1863. godine, pa do kraja socijalističke Jugoslavije i početka rata 1992. godine. Orašje na Savi podigli su prognanici iz Srbije, "koji nisu pripadali pravoslavnoj vjeroispovijesti". Bili su to posljednji muslimani koji su morali napustiti svoje kuće i imanja po srbijanskim gradovima. U procesu stjecanja nezavisnosti, jedan od glavnih ciljeva Srbije bio je da se "oslobodi" nesrpskog življa,

Prof. dr. Galib Šljivo

ORAŠJE

1863.-1995.

uglavnom muslimana, koji su morali bježati u Bosnu. Tako je nastala Donja Azizija (Šamac) i Gornja Azizija (Orašje). Na osnovu činjenica koje nam podastire, autor je zaključio da "između novih doseljenih muslimana i starosjedilaca katolika i pravoslavaca, nije bilo naslaga vjekovnih netrpeljivosti i omraze ili, pak, zađevica raznih vrsta, pa su od početka izostali bilo kakvi sukobi na vjerskoj, nacionalnoj ili imovinskoj osnovi". (str. 241) Možda su tada i udareni temelji suživota i međusobne tolerancije u Orašju, koji nisu narušeni ni u teškim vremenima tokom posljednja tri rata na ovim prostorima. Da to nije bilo nimalo lahko očuvati, govore nam činjenice i faktografija o teškim događanjima u Orašju između 1992. i 1995. godine, koje nam autor podastire u drugom dijelu knjige. Iako se to posebno ne naglašava, sami fakti nam sugerišu zaključak o časnoj ulozi Orašja tokom minulog rata. Ni za vrijeme najžešćih sukoba između HVO i Armije BiH, Bošnjaci i Hrcati u ovom gradu nisu okretali puške jedni na druge.

Nije potrebno posebno naglašavati kroz kakvu su golgotu prošli bosanski gradovi u Podrinju i na takozvanom posavskom koridoru, na čijem se isturenom rubu Orašje ipak uspelo održati. Progonitelji muslimana, iz Srbije iz vremena nastanka grada Orašja, nisu se trajno zaustavljali na obalama Drine, već su nastavili "svoj posao" u sljedećim ratovima - najžešće i najkrvavije u ovom posljednjem.

Iako nedostatak relevantne arhivske građe i dokumentacije (najviše je koristio izvornu dokumentaciju Mjesne zajednice Orašje) nije mogao nadoknaditi kazivanjima svjedoka (koji su se još uvijek pribojavali da o tome govore), prof. Šljivo je u drugom dijelu ove svoje knjige uspio valjano rekonstruisati organizaciju odbrane i ratna stradanja grada Orašja na Savi u periodu od 1992.-1995. godine i dati vjernu historijsku sliku naroda koji se brani. Tu je mnoštvo imena aktivista, komandanata, vojnika, hrabrih boraca, tu su podaci o ratnim stradanjima, vojnim i civilnim žrtvama, materijalnim štetama, humanitarnim organizacijama, političkom životu Orašja u ratu itd. Mada je o braniocima Orašja već izašlo nekoliko uspješnih monografija, ova knjiga rezultat je napora autora da se izdvoje najvažniji "isječci iz borbi" za odbranu Orašja u kojima su učestvovali građani svih nacionalnosti, pa i brojni muhadžiri iz mnogih krajeva Bosne, koji su, bježeći ispred progona, svoje privremeno utočište nalazili pod krovovima ovoga grada.

Imajući u vidu određene neujednačenosti u tretiranju pojedinih historijskih perioda (periodi između dva svjetska rata, period Drugog svjetskog rata i period takozvane socijalističke izgradnje nisu dovoljno istraženi niti su tretirani na način kako su tretirani historijski počeci Orašja i period rata za podjelu BiH, da upotrijebimo definiciju autora), ova knjiga ne može se tretirati kao "cjelovita povjesnica" Orašja i

njegove okoline. Uostalom, autor nije ni imao ambiciju da napiše takvu knjigu. Ali, zato je stvorio solidnu osnovu, da neki budući istraživači i profesori taj posao lakše dovedu do kraja.

Historijski period 1992.-1995. godina prof. Šljivo definiše kao "Rat za podjelu BiH 1992.-1995. godina". To je definicija koja kod nas, koliko znam, nije bila u opticaju. Sve je više dokaza koji potvrđuju da je podjela Bosne bila glavni ratni cilj Srbije i Hrvatske od 1992. godine do Dejtona i dalje. Zato definiciju rata 1992.-1995. godina, koju je dao ovaj iskusni historičar na primjeru odbrane Orašja, možemo cijeniti kao značajan prilog u traženju bitnih karakteristika i ciljeva minulog rata koji treba da se upišu u jedinstvenu historiju jedinstvene države BiH.

Omer Hamzić

Šapat provincije, Zajednički radovi autora Udruženja pisaca i likovnih umjetnika (U.P.I.L.U.) Doboj Istok i Bošnjačke zajednice kulture (B.Z.K.) "Preporod" Gračanica, Izdavač Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Gračanica, 2001. godine

Gotovo nevjerovatno odzvanja činjenica da se u ovaj karavakat tranzicije duha neki ljudi, u tišini provincije, kolektivno plemene umjetnošću. Kao u ona stara, nedopričana, pastoralna vremena, u kojima se umijeće življenja mjerilo voljom ljudovanja, u svakodnevlju i u umjetnosti.

Dok se naše društvo rasipa po šavovima materijalističkih interesa, u kojima duhovnosti sve manje traga ima, neki su se ljudi otisnuli na putovanje u posve drugom pravcu. Ti ljudi nalikuju na magelane naše duhovnosti, koji po bespuću tragaju za novim kontinentom, na kome će bosanski duh imati zraka da svijе svoje gnijezdo.

Društvo ne može opstati na premisama materijalnog interesa, jer se društvo ima-

nentno tvori od kulture i duhovnog naslijeđa. Ljudi često zalutaju u vrtlog materijalizma, ali ih spašavaju oni koji vide i osjećaju i dublje i dulje.

Eto, okupila se grupa ljudi iz U.P.I.L.U. (Udruženja pisaca i likovnih umjetnika Doboj Istok i Bošnjačke zajednice kulture (B.Z.K.) "Preporod" Gračanica, koja osjeća da umjetnošću može oplemeniti sebe i sredinu u kojoj živi i odlučila da napravi ovaj projekat u kojem će graditi zrake svjetionika za odbjegle i zalutale ljudske brodove. To su projekti koje bi trebao osmišljavati i na sve načine podržavati društveno-politički sistem, koji danas, uglavnom, bježi od kulture kao jalovog bunara bez dna. Umjesto sistema, u Doboj Istoku i Gračanici, to su učinili entuzijasti, amateri, ljudi koji za svoj kulturni angažman ne primaju plaću, već to što čine, čine iz dubokog uvjerenja da se ne može, da ne valja, da je jalovo i sramno živjeti bez umjetnosti. I otuda njihovi napori zrače kao poruka, i imaju višestruku sociološku, kulturološku, pa i društveno-političku vrijednost. Ti napori zavređuju poštovanje i podršku.

Nakon nekoliko uspješnih manifestacija, kao kruna jednoipolgodišnjeg rada, pojavljuje se zbornik pod naslovom "Šapat provincije", u kome svoje radove objavljuje 27 autora, članova B.Z.K. (Bošnjačke zajednice kulture) "Preporod" (Gračanica) i U.P.I.L.U. (Udruženja pisaca i likovnih umjetnika) Doboj Istok, odnosno 19 pisaca i 9 slikara. Time ova knjiga svjedoči o stvaralačkoj šarolikosti autora gdje se susrećemo sa poezijom i prozom, sa umjetničkim slikama, ali i sa stvaralaštvom za djecu. A onda, u okviru ovih jednostavnih podjela, uvidamo različitosti autora. Raznolike tematske preokupacije, stilski i istraživački postupci, uticaji umjetničkih uzora, kao i stvaralački dometi i potencijali – odslikavaju bogatstvo duha koje je okupljeno oko ove nesvakidašnje i plemenite inicijative. Bilo bi neprimjereno